Redactiunea, Administratiunea
şi Tipografia:
BRAŞOVU, piaţa mare, Târgulu Inului Nr. 30.
Scrisori nefrancate nu se primescu.
Manuscripte nu se retrimitu.
Birourile de anunciuri:
Braşovu, piaţa mare, Târgulu Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Donneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat: în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Preţulŭ inserţiunilorŭ: o seria garmond pe o colónă 6 cr. şi 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă şi învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULU LVI.

„Gazeta" ese în fiă-care-dĭ

Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe şése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-riĭ de Duminecă 2 fl. pe anŭ.
Pentru România şi străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe şése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-riĭ de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumĕră la tóte oficiele poştale din întru şi din afară şi la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Braşovŭ:
a administraţiune, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe şése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulu în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ şi inserţiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 184. Braşovŭ, Sâmbătă, 21 Augustŭ (2 Septemvre) 1893.

Procesulŭ pentru „Replică".

Cluşiu, 19 (31) Augustŭ.

(Raportŭ specialŭ alŭ „Gaz. Trans.")

La órele 5 şi $^1/_2$ se termină cu cetirea acelorŭ capitule din *„Replică"*, carĭ cuprindŭ pasagiele incriminate. Aicĭ observŭ, că notarulŭ, care cetia, demonstrativŭ punea accentulŭ pe acele pǎrţĭ, carĭ d-lui procurorŭ 'i s'au pǎrutŭ „grozave".

Apĕrătorulŭ **Petroviciu** cere sĕ se citéscă şi acele capitule din „Replică", carĭ nu s'au cetitŭ.

Procurorulŭ protesteză, dicêndŭ, că acésta nu se ţine de obiectulŭ pertractării. Elŭ face absurda comparaţiă, că d. e. când este incriminatŭ unŭ articulŭ de diarŭ nicĭ-odată nu se cetescŭ părţile neincriminate ale diarului, d. e. bursele etc.

Tribunalulŭ respinge propunerea apĕrătorului din motivŭ, că capitulele, carĭ nu suntŭ incriminate, nu potŭ fi nicĭ punibile.

Preşedintele: rógă pe acusatulŭ A. C. Popoviciu sĕ istorisescă modulŭ în care a luatŭ parte la redactarea şi rĕspândirea *„Replicei"*.

Acusatulŭ **A. C. Popoviciu**: On. tribunalŭ! D-lorŭ juraţĭ! Replica este lucrarea tuturorŭ tinerilorŭ românĭ universitarĭ, şi rolulŭ meu în acéstă afacere e câtŭ se póte de lămuritŭ. Avêndŭ eu locuinţa în Graz, am fostŭ rugatŭ chiar de tinerimea universitară, sĕ iau asupră-mĭ sarcina grea de a întra în tratărĭ cu „Institutulŭ tipograficŭ" din Sibiiu pentru esecutarea acestei lucrărĭ. Intr'o conferenţă a *tuturorŭ* tinerilorŭ românĭ universitarĭ ţinută la Viena, am cetitŭ, corectatŭ şi stabilitŭ textulŭ „Replicei", şi ast felŭ *amŭ lucratŭ cu toţii împreună.* Materialulŭ acesta, ca manuscrisŭ, l'am trimisŭ spre tipărire „Institutului tipograficŭ" din Sibiiu. Cumcă „Replica" n'a fostŭ lucrată *numai* de mine, o dovedescŭ însĕ-şĭ diferitele capitule, în carĭ se manifestă deosebitŭ modŭ de espunere. In ce privesce rĕspândirea „Replicei", ea s'a făcutŭ de sute de persóne, aşa încâtŭ décă ar fi vorba de toţĭ aceia, carĭ au rĕspânditŭ „Replica", atuncĭ d-lŭ procurorŭ ar trebuĭ sĕ-şĭ susţină acusa faţă cu celŭ puţinŭ 4—500 persóne puse aicĭ pe banca acusaţilorŭ. Eu abia décă am rĕspânditŭ 70 de esemplare şi mulţimea esemplarelorŭ a rĕspândit'o mai alesŭ tinerimea academică din Cluşiu, Budapesta şi Viena, ér în străinătate studenţii din München, Parisŭ şi Bruxella. Pentru rĕspândire însĕ totuşĭ iau *şi eu* rĕspunderea.

Preşedintele: Este rugatŭ d-lŭ acusatŭ N. Romanŭ, sĕ spună, ce rolŭ a avutŭ la tipărirea şi rĕspândirea „Replicei":

Acusatulŭ **N. Romanŭ**: On. tribunalŭ, D-lorŭ juraţĭ! Eu am fostŭ la „Institutulŭ tipograficŭ" ca comptabilŭ şi directorŭ esecutivŭ. Eramŭ autorisatŭ şi *obligatŭ* de-a esecuta orĭ ce felŭ de lucrărĭ, ce mi-se presentau. Eu am ast-felŭ spre tipărire şi „Replica" fără a avé cugetulŭ reservatŭ, că ea ar cuprinde părţĭ punibile şi fără a crede, că ea ar puté fi vre-odată incriminată. Conformŭ decĭ *ordinului primitŭ* dela Comitetulŭ esecutivŭ din Graz, am esecutatŭ tipărirea acestei lucrărĭ. In ce privesce rĕspândirea „Replicei", ca omŭ cu condiţiă de esistenţă, îmĭ era impusă trimiterea broşurilorŭ la adresele indicate şi espedarea acésta am făcut'o *în virtutea datoriei şi condiţiunei în care mĕ aflamŭ.* Bine nu-mĭ aducŭ aminte câte lădĭ am espediatŭ. Pentru rĕspândire iau *şi eu* rĕspunderea.

Procurorulŭ: Cu voce provocătóre întrébă, cum se póte, că acusatulŭ *Popoviciu*, deşi n'a moştenitŭ avere dela părinţĭ, deşi n'are propria lui avere, totuşĭ a avutŭ de unde sĕ trimită 1500 fl. la „Institutulŭ tipograficŭ?"

Acusatulŭ **A. C. Popoviciu**: Banii i-am primitŭ prin subscripţiă publică făcută pe liste, cu carĭ au incursŭ mai multŭ de 3500 fl. Poporulŭ românŭ din tótă sĕrăcia lui a acoperitŭ acéstă sumă şi décă vreţĭ sĕ vĕ convingeţĭ, poftiţĭ şi dispuneţĭ controlarea listelorŭ de subscripţiă, pe carĭ le am încă la mine în Sibiiu.

Procurorulŭ: Cunósce d-lŭ Popoviciu numele de *Tipsi?*

A. C. Popoviciu: Acestŭ nume nu-lŭ cunoscŭ.

Procurorulŭ: Ei bine, într'o fóiă vienesă a apărutŭ unŭ inseratŭ cu subscrierea *Tipsi* în care se oferea câte 10—20 fl. aceluia, care ar scrie articulĭ *calumniatorĭ* la adresa Maghiarilorŭ.

A. C. Popoviciu: Nu se póte! D-lŭ procurorŭ confundă numirea *Tipsi* cu *Dipsi.* Acesta din urmă, adevĕratŭ, este pseudonimulŭ meu, sub care a apărutŭ acelŭ inseratŭ, dér în care nu era vorba de *rágolmozás* (calumniare), ci de aflarea unui publicistŭ, care sĕ informeze lumea prin articulĭ scrişĭ în foile germane asupra cestiunei române. Pentru acésta credŭ, că nu potŭ fi acusatŭ. De altfelŭ trebue sĕ observŭ, că aci s'a făcutŭ abusŭ de numele meu. O scrisóre publicată în „Nemzet" pune în lumină fórte falsă acéstă cestiune. Scrisórea din vorbă era apocrifă şi eu numai decâtŭ am rectificatŭ cestiunea prin o telegramă trimisă lui „Nemzet". Acéstă fóiă însĕ mi-a refusatŭ publicarea. Provocŭ pe d-lŭ procurorŭ sĕ arete scrisórea compromiţĕtóre pentru mine.

Apĕr. Dr. **St. Petroviciu** spune, că în „Kolozsvár" Nr. 3 din 1893 a apărutŭ o declaraţiă a tinerimei universitare, în care toţĭ se declară ca autorĭ ai „Replicei", ca rĕspânditorii ei, prin urmare toţĭ ar trebui sĕ fiă puşĭ în stare de acusaţiune. Rógă sĕ se aclude la acte acéstă declaraţiă.

Procurorulŭ négă, că toţĭ studenţii ar fi făcut „Replica". Din modulŭ cum „Replica" e redactată trage conclusiunea, că ea este opera unei singure persóne; acésta o dovedesce şi numĕrulŭ capitulelorŭ, căcĭ, dice elŭ, décă 38 universitarĭ ar fi făcut'o, atuncĭ ar trebui sĕ aibă 38 capitule. Elŭ însĕ nu-şĭ póte închipui, ca 38 de tinerĭ sĕ fi comisŭ de-odată delictulŭ „trădăreĭ" de patriă. Fabula cu 38 de agitatorĭ este numai unŭ pretextŭ, ca sĕ fiă toţĭ osêndiţĭ şi apoi sĕ se facă sfară mare în lume cu tirania maghiară. Lucrulŭ acesta îlŭ privesce ca ridiculŭ şi pe studenţii românĭ ca nisce băeţandri, carĭ nu potŭ fi luaţĭ în seriosŭ. Adĭ nu se tracteză de cestiunea, că cine suntŭ *autorii* „Replicei", ci că cine a fostŭ sufletulŭ şi cine *rĕspânditorii* ei.

Apĕrătorulŭ Dr. **Petroviciu** consideră cuvintele procurorului ca o insultă la adresa tinerilorŭ românĭ şi constată, că ei au făcutŭ „Replica" şi o recunoscŭ cu riscĭulŭ de-a fi condamnaţĭ. Cere dela tribunalŭ sĕ hotărescă în privinţa acésta.

Vine în discuţiă o scrisóre, adresată către direcţia „Institutului tipograficŭ", care este rugată a constata, că nu Liga, ci studenţii au făcutŭ „Replica". Renegatulŭ Moldován Gergely susţinuse adecă, că „Replica" ar fi opera Ligeĭ. Dreptŭ contradovadă însĕ acusatulŭ A. C. *Popoviciu* a adresatŭ o scrisóre studenţilorŭ, în urma căreia aceştia cu toţii se declară solidarĭ a protesta contra „Rĕspunsului" (Válasz) pamfletŭ alŭ lui Moldován Gergely, şi că nu Liga, ci „Institutulŭ tipograficŭ", la însărcinarea lorŭ, a tipăritŭ „Replica". Acésta a declarat'o şi direcţia numitului institutŭ.

Tribunalulŭ anunţă hotărîrea, că respinge cererea apĕrătorului de a se alătura la actele procesului declaraţia studenţilorŭ şi Nr. 3 din 1893 alŭ diarului „Kolozsvár".

Se dă apoi cetire atestatelorŭ oficióse, că acusaţii n'au fostŭ pedepsiţĭ nicĭ odată. Se comunică, că cheltuelile procesului se urcă la 448 fl. 48 cr. Şedinţa se suspendă pe $^1/_2$ oră.

Urmeză pledoaria procurorului, care a ţinutŭ aprópe până la órele 12 din nópte. Acusaţia faimosului **Jeszenszky** geme de minciunĭ, invective şi insulte la adresa tuturorŭ Românilorŭ. Nicĭ-odată până ierĭ n'am auditŭ unŭ discursŭ, care sĕ cuprindă atâta patimă şi insolenţă şi care sĕ fi fostŭ pronunţatŭ într'unŭ tonŭ atâtŭ de provocătorŭ, c'o manieră atâtŭ de grobiană şi c'o îngâmfare atâtŭ de clasică.

Espectorările locţiitorului primŭ-procurorului culmineză în afirmarea, că „Replica" este cartea duşmanilorŭ de mórte ai Ungariei, că prin ea s'ar fi pusŭ cestiunea, cum s'ar puté pregăti şi cum s'ar puté promova ţînta: *ca Ardealulŭ sĕ se unéscă cu România cu ajutorŭ slavŭ*, şi în afirmarea, că acésta este o „nisuinţă pe faţă revoluţionară contra unităţii şi a esistenţei „statului

---

FOILETONULŬ „GAZ. TRANS."

Consciu de vina sa.

— Novelă criminală de *Paul Blumenreich.* —

(9) (Urmare).

Pe inălţimea, care predomina valea, se aflau edificiile de economiă, între aceste o şură mare. Acésta era decorată cu florĭ. Pe păreţĭ se afla verdéţă, steagurĭ, lêngă care era constituită bina pentru orchestră.

Contrabasulŭ şi clarinetulŭ predominau în acestŭ quartetŭ nearmonicŭ; numai câte-odată se mai audia violina.

Dér mai bine o musică rea, decâtŭ nicĭ una, îşĭ gândiau bravii ţĕranĭ. Şi când Dahlmann şi cu Ella apărură la loculŭ de jocŭ, deja săltau după sunetele acestei musicĭ, de rĕsuna pămêntulŭ.

Sĕ jóce doctorulŭ cu Ella?

In timpulŭ pausei de jocŭ se iscă o mică mişcare. Una dintre fetele cele mai frumóse, mai sĕrăcăciosŭ îmbrăcată ca celelalte, dér drăgălaşă în simplicitatea ei, pe care o vĕdu mai nainte doctorulŭ, îşĭ luà rĕmasŭ bunŭ şi porni către pórta şurei. Unŭ feciorŭ sdravĕnŭ, cu nasturĭ de argintŭ la vesta sa roşiă, se uità după ea, rĕmase însĕ şi o lăsà sĕ plece. Totuşĭ privirea sa era posomorîtă şi mâniósă.

Cu obrajii aprinşĭ se apropià Ella de Dahlmann. „Biata fată" esclamă ea „închipueşte-ţĭ: tatălŭ ei a fostŭ arestatŭ erĭ, din causă, că a călcatŭ legea vênatului — suntŭ ómenĭ sĕrmanĭ, — omulŭ e paralisatŭ şi nu puté lucra! Nu e urîtŭ din partea tênĕrului, că din causa acésta voesce sĕ o părăséscă? Credŭ, că a vêna pe ascunsŭ nu e unŭ pĕcatŭ aşa de mare la nisce ómenĭ sĕracĭ, căcĭ fórte rarŭ au o bucată de carne în ólă. Fata e cu totulŭ nevinovată! o cunoscŭ — e harnică şi sîrguinciósă — ce are ea cu nedreptatea tatălui ei? O, cum i-aşĭ spune, că elŭ lucră în modŭ laşŭ, că încă nu e vinovatŭ, séu celŭ puţinŭ nu e vrednicŭ de condamnatŭ, încă nu trebue despreţuitŭ, acela, care înaintea legilorŭ e pedepsitŭ. Nu e aşa domnule doctorŭ?"

Acesta a fostŭ unŭ semnŭ alŭ sorţii! Nu înzadarŭ aflase Ella aceste vorbe frumóse.

Elŭ îĭ apucà mână: „Te rogŭ, vino afară, domnisóră Ella," dise elŭ încetŭ, dér firmŭ. „Vei afla părerea mea."

Ei eşiră afară în nóptea blândă şi caldă. Pe cerulŭ albastru lucea semiluna palidă. Viile jurŭ împrejurŭ erau părăsite. Numai josŭ în vale, unde se afla satulŭ celŭ mare şi bogatŭ, licăriau prin frundişurĭ multe luminĭ, pe când casele abia le puteai distinge.

Bello sărea în jurulŭ lorŭ dândŭ din códă cu bucuriă.

Dahlmann trase către sine pe fata, ce-lŭ privea plină de aşteptare — ea se împotrivi uşorŭ.

„Ella," începù elŭ cu voce mişcată: „Ella, fi tare! Tatălui D-tale i-s'a întêmplatŭ o mare nenorocire! Nevinovatŭ-vinovatŭ a fostŭ osênditŭ — tocmai aşa cum diseşĭ mai nainte. Eu însĕ, voiu ţine cu credinţă la D-ta — voiu suferi împreună cu D-ta! Numai sĕ voescĭ a te încrede în mine."

Ea strigà înspăimêntată — dér se alipi cu încredere de dênsulŭ.

Şi Bello sărì în susŭ.

Amorulŭ rĕuşi sĕ îmblândéscă înfricoşata lovitură şi lui amorulŭ i a datŭ putere sĕ înlăture orĭ-ce îngrijirĭ.

* * *

Leopoldŭ Dahlmann se afla în călĕtoriă către casă — unŭ omŭ fericitŭ. Da, ţinutulŭ încântătorŭ, ce se desfăşura înaintea ochilorŭ sĕi, avea acum unŭ farmecŭ şi pentru elŭ.

Cu inimă grea începuse călĕtoria: elŭ se întorcea acum ca omŭ fericitŭ şi ca atare voia sĕ lucre până când va fi stăpânŭ.

Elŭ îşĭ croise şi planulŭ, lămuritŭ în tóte amĕnuntele sale.

Mai înainte de tóte era vorba sĕ elibeze pe tatălŭ Ellei. Acum trebuia advocatulŭ sĕ-şĭ pună întrebarea: de ce refusă acestŭ omŭ bolnăviciosŭ, dér bogatŭ, mijlócele pentru eliberarea sa? Nu póte fi atâtŭ de adêncŭ pocăitŭ pentru ce făcuse, încâtŭ se doréscă a fi liberŭ! Bolten nu lucrase cu intenţiune de câştigŭ; nicĭ prin gândŭ nu i-a trecutŭ se păgubéscă pe cineva. Se puté presupune chiar, că décă cele dintâiu cercetărĭ ale autorităţilorŭ s'ar fi îndreptatŭ în contra lui, ar fi disŭ: „Da, suntŭ vinovat! Nu m'am gânditŭ la acésta!" Dér porniseră cercetarea în contra fiicei sale. Şi acum elŭ se împotrivea, căută pretexte, carĭ apoi l'au dusŭ pe banca acusaţilorŭ.

Chiar décă astădĭ procederea sa i-ar fi părutŭ detestabilă — nu a espiatŭ elŭ destulŭ prin chinulŭ închisórei preventive şi prin suferinţele pertractărei şi a condamnărei? Şi elŭ sĕ-şĭ ia acum asupră-şĭ lucrurĭ mai grele, şi aprópe insuportabile?

Ciudatŭ! De neînţelesŭ! (Va urma).